

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2023]

Gökhan TUNÇ

Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi
gokhantunc@anadolu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9450-8045>

Yapay Zekâ Şiiri Öldürür mü? ChatGPT-4 Örneğinde Sanal Zekânın Şiir Yorumlamasının İmkânları ve Sınırlılıkları

*Does Artificial Intelligence Kill Poetry? Possibilities
and Limitations of the Poetry Interpretation by
Virtual Intelligence: A Case Study of ChatGPT-4*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 17.06.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 23.07.2023

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2023

Atıf/Citation

TUNÇ, G. (2023). Yapay Zekâ Şiiri Öldürür mü? ChatGPT-4 Örneğinde Sanal Zekânın Şiir Yorumlamasının İmkânları ve Sınırlılıkları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(2), 1145-1165. <https://doi.org/10.34083/akaded.1316100>

TUNÇ, G. (2023). Does Artificial Intelligence Kill Poetry? Possibilities and Limitations of the Poetry Interpretation by Virtual Intelligence: A Case Study of ChatGPT-4. *Journal of Academic Language and Literature*, 7(2), 1145-1165. <https://doi.org/10.34083/akaded.1316100>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Bu çalışma [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) açık erişim lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Öz

Bilhassa son çeyrek asırda teknoloji ve dijitalleşmenin hızla ilerlediği ve bu ilerlemenin hayatın hemen her aşamasında doğrudan bir etkisinin olduğu gözlemlenmektedir. Benzer şekilde özellikle son birkaç yıldır yapay zekâ alanında yaşanan devrim niteliğinde gelişmelerin, insanların yaşamında köklü değişiklikleri beraberinde getireceği öngörülmektedir. Öte yandan birçok mesleğin yapay zekâ tarafından yapılabileceğini ve bu durumun insanları kötü yönde etkileyeceğini iddia edenlerin yanı sıra yapay zekânın etkili ve doğru kullanımının insanlara büyük yararlar sağlayabileceğini savunanlar bulunmaktadır. Böylesi geniş bir etki alanına sahip yapay zekânın edebiyata ve edebiyat araştırmalarına etkisinin olmaması düşünülemez. Bu makalede bahsedilen düşünce çerçevesinde, hayatın birçok farklı noktasında etkisini hissettiren yapay zekânın genelde edebiyat özelde ise şiir türüne etkileri şiir yorumlama süreci merkezinde sorunsallaştırılmıştır. İfade edilen kapsamda 2023'te yapay zekâ modeli olarak piyasaya sürülen ChatGPT-4'ün şiir yorumlama sürecinde kullanılmasının potansiyel imkânları ve sınırlılıkları incelenmiştir. Bu doğrultuda makalede, yapay zekânın şiir yorumunun kaynağı, niteliği, bu türü tanımlamasının ve yorumlamasının nasıl olduğu ChatGPT-4'e sorulan sorular aracılığıyla tartışılmıştır. Son aşamada ise yapay zekânın şiiri yorumlama şekli ve niteliği, modern Türk şiirinden seçilen örnekler üzerinden konu edilmiştir. Böylelikle yapay zekânın edebiyat ve şiir yorumlama süreci üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine dair bir perspektif sunmak amaçlanmıştır. Yapay zekânın şiir yorumlama becerisini tartışan bu çalışmanın, tespit edilebildiği kadarıyla, bu konuda yazılmış ilk makale olması açısından benzer çalışmalara model olması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: ChatGPT-4, modern Türk şiiri, şiir, yapay zekâ.

Abstract

Especially in the last quarter century, it is being observed that technology and digitalization has been advanced rapidly, and the aforesaid progress has an impact almost on every stage of life. Similarly, it is foreseen that the revolutionary advances in the field of artificial intelligence occurred especially during the last few years are going to lead to radical changes in human life. On the other hand, there are two groups of people one of which claims that many professions can be done by artificial intelligence so people will be affected negatively and the others who argue that the effective and correct use of artificial intelligence can provide great benefits to people. It is impossible to think that artificial intelligence with such a wide range of influence, does not have an impact on literature and literature research. Within the framework of the perspective mentioned in this article, the effects of artificial intelligence that has an impact on many different points of life, on literature in general and poetry in particular, have been discussed in the center of the poetry interpretation process. Within the stated scope, the potential possibilities and limitations of using ChatGPT-4, which was released as an artificial intelligence model in 2023, in the poetry interpretation processes have been evaluated. In this respect, how the poetry definition and interpretation of the artificial intelligence and the source and nature of this interpretation have been discussed through the

questions asked to ChatGPT-4. Lastly the way and the quality of poetry interpretation made by the artificial intelligence have been discussed via selected examples from modern Turkish poetry. Thus, it is aimed to present a perspective about the positive and negative effects of artificial intelligence on literature and the process of interpreting poetry. This study, which discusses the poetry interpretation skills of artificial intelligence, is intended to serve as a model for future studies as it is determined to be the first article written on this subject so far.

Keywords: ChatGPT-4, modern Turkish poetry, poetry, artificial intelligence.

Giriş

“Hayat organik bileşiklerin dünyasında 4 milyar yıl dolandıktan sonra, organik olmayan âlemin uçsuz bucaksız diyarlarında aklımızın ucundan bile geçmeyecek şekillere bürünerek ortaya çıkacak.”
(Harari, 2017, s. 57)

Teknolojinin ve dijitalleşmenin bilhassa son çeyrek asırda baş döndürücü bir hızla ilerlemesi, hayatımızın hemen her aşamasında doğrudan bir yankı bulmaktadır. Bununla birlikte özellikle son yıllarda yapay zekâ alanında yaşanan gelişmeler insanın dünyadaki konumlanışını derinden sorgulaması sonucunu doğurmaktadır. Dile getirilen kapsamda yapay zekânın insanların dünyadaki konumlanışı hususundaki en belirgin etkilerinden birinin meslekler noktasında olacağı öngörülmektedir. Hâlihazırdaki birçok mesleğin yapay zekâ tarafından yapılabilecek olup bu mesleklerde insanlara gerek kalmayacağına ve dünyanın hâkimiyetinin insanlardan yapay zekâlara geçeceğine ilişkin sav, yapay zekâyı olumsuz bakışlara kaynaklık etmektedir. Birçok bilim insanı ve girişimci yapay zekânın muhtemel zararlarından ve bu kadar hızlı gelişmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Diğer taraftan bahsedilen olumsuz bakışla birlikte yapay zekânın doğru ve etkili bir şekilde kullanılması hâlinde insanlara büyük yararlar getireceği de savunulmaktadır. Böylesi bir görüşü benimseyenler, yapay zekâyı iyi bilmenin ve işlerinde kullanmanın mesleklerinde kendilerini ayrıcalıklı kıldığına inanmaktadırlar. Bütün bunların yanı sıra 2023 yılının Mart ayında yapay zekâ araştırma şirketi OpenAI tarafından piyasaya sürülen ChatGPT-4, ifade edilen tartışmaları daha da alevlendirmiştir. Öte yandan senaryo yazarlığından yazılım geliştiriciliğine kadar çok farklı alanlarda kullanılan ChatGPT-4’ün şüphesiz ki edebiyat dünyasını etkilememesi düşünülemez. Özellikle metin analizi konusundaki gelişmiş niteliği onun şiir yorumlama sürecinde de kullanılmasını mümkün kılmaktadır. O hâlde bu kerte sorulması gereken soru, ChatGPT-4’ün şiir yorumlama sürecinde kullanılmasının ne tür imkânlarla ve sınırlılıklara yol açacağıdır. Bu makalede, bahsedilen sorunsal kapsamında öncelikle yapay zekânın şiir yorumunun kaynağı ve niteliği sorgulanacaktır. Daha sonra sırayla

yapay zekânın şiir tanımının ve yorumlamasının nasıl olduğu ChatGPT-4'e sorulan sorular aracılığıyla tartışılacaktır.¹ Son aşamada ise yapay zekânın şiiri yorumlama şekli ve niteliği, modern Türk şiirinden seçilen örnekler üzerinden konu edilecektir. Makale kapsamında ele alınan örnekler ve söz konusu örneklerin bir alan uzmanınca değerlendirilmesi konusunda kontrol nesnesi olarak *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları* (Tunç, 2022) kitabı temel alınacaktır. Yapay zekânın, alan uzmanından farklı yorumları ve bunların anlamları da makalede değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Yapay Zekânın Şiir Yorumunun Kaynağı ve Niteliği

Microsoft'un CEO'su Satya Nadella, ChatGPT-4'ün erken bir versiyonunu test etmek için her zaman referans olarak kullandığı bir sorguya başvurduğunu ve bu çerçevede yapay zekâdan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'den bir şiir çevirmesini istediğini belirtir. Ona göre daha önceki çeviriler şiirin derin anlamlarını yakalama becerisine sahip değilken ChatGPT-4, şiir çevirisinde şiirin egemenliğini korumaktadır (ekonomist.com.tr, 10.07.2023). Bu noktada sorulması gereken soru şudur: Hakikaten de Nadella'nın dediği gibi ChatGPT-4 şiirin derin anlamlarını yakalayabilir mi? Bu sorunun cevabı, yapay zekânın şiir yorumlama kabiliyetiyle doğrudan ilişkilidir. İfade edilen kapsamda yapay zekâ ChatGPT-3.5 modeline "Şiir yorumlayabilir misin?" diye sorulduğunda kati bir şekilde olumlu cevap almak mümkün: "Elbette, şiir yorumlamak konusunda yardımcı olabilirim. Hangi şiiri yorumlamak istersin?" (chat.openai.com, 11.04.2023). Ancak yapay zekâ ChatGPT-4 modeli aynı soruya elbette ifadesi olmadan şöyle cevap verir: "Evet bir şiir yorumlayabilirim. Bana yorumlamamı istediğiniz şiiri verin ve üzerinde konuşabileceğiz." (chat.openai.com, 25.04.2023). Yapay zekâ modelinin şiir yorumlama konusundaki cevabı bahsedilen konuda yardım isteyen kişi için şüphesiz ki güven verici bir niteliktedir. Ancak bu noktada sorulması gereken soru, yapay zekânın şiir yorumlamada nasıl bir donanıma sahip olduğudur. Böyle bir soru karşısında yapay zekâ, şiir yorumlamak için geniş bir bilgi tabanına ve edebiyat analizi becerilerine sahip olduğunu belirtir. Ayrıca edebiyat tarihi, yazarlar, şiir türleri ve analiz teknikleri gibi konulardaki bilgileriyle şiirin dilini, temasını, sembolizmini ve yapısını inceleyebildiğini; onun tarihsel ve kültürel bağlamı hakkında da bilgi sağlayabildiğini ekler (chat.openai.com, 19.04.2023). Yapay zekânın aktarılan açıklamaları, en temelde onun bilgiyi nereden temin ettiğine dair bir soruyu gündeme getirecektir çünkü geniş bir şiir arşivinden bahseden yapay zekânın söz konusu

¹ ChatGPT-4'ün kendisine çeşitli zamanlarda sorulan sorulara farklı cevaplar verebildiği gözlemlenmektedir. Ancak çoğunlukla, ifadelerde ortaya çıkan farklılıklara karşılık cevapların taşıdığı anlamsal içerik değişmemektedir. Diğer taraftan uygulamalarda zaman zaman ChatGPT-4'ün birbiriyle çatışan düşünceler ileri sürdüğü de gözlemlenmiştir. Makale süresince ChatGPT-4'ten alıntılanan cevaplar bu bağlamda değerlendirilmelidir.

arşivinin kaynağının niteliği konusunda bir belirsizlik bulunmaktadır. Nitekim yapay zekâyâ, bilgiyi nereden temin ettiğine ve araştırmayı nerede yaptığına dair bir soru sorulduğunda şöyle bir cevap alınmaktadır:

“Şiirleri yorumlarken, eğitim sürecim sırasında öğrendiğim bilgileri kullanırım. Eğitim veri kümem, internetten ve kitaplardan toplanan büyük miktarda metinden oluşur. Bu metinler, edebiyat eserleri, akademik makaleler, dergi ve gazete yazıları, bloglar ve forumlar gibi çeşitli kaynaklardan gelir. Bu sayede, geniş bir bilgi tabanına ve edebiyat analizi becerilerine sahip olurum.” (chat.openai.com, 19.04.2023)

Görüldüğü gibi yapay zekânın şiir yorumundaki temel ve yegâne malzemesi internetteki kaynak havuzudur. Yaşamıyla, tecrübesiyle ve internet erişimine açık olmayan kaynaklarla birlikte şiiri değerlendiren insanlara nazaran o, bilhassa ve sadece ilgili konuya dair internet kaynaklarını taramaktadır. İnternet ortamının denetlenemez yapısı, çok farklı ve bazen birbiriyle uyuşmayan, örtüşmeyen, aksine çatışan bilgilerin burada depolanması, hâliyle yapay zekânın kaynaklarının sorgulanması sonucunu doğurur. Bu bağlamda onun doğru ve güvenilir kaynaklara eriştiğinden nasıl emin olduğu tartışılmalıdır. Böylelikle yapay zekânın, kaynaklarının doğru ve güvenilir olup olmadığını ne şekilde fark ettiğine dair bir soru gündeme gelir. Yapay zekâ, eğitim süreci sırasında, geniş ve çeşitli kaynaklardan toplanan metinlerle beslenirken, doğru, güvenilir bilgi sağlamaya çalıştığını; bununla birlikte, kaynakların güvenilirliğini, doğruluğunu tam olarak değerlendirebilecek bir yeteneğinin olmadığını; bu nedenle bazen yanlış veya eksik bilgilerle karşılaşabildiğini; ancak genel olarak modelinin güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgilerle eğitildiğini ve doğru bilgi sunma konusunda iyi bir performans sergilediğini söyler. Söylediklerine ek olarak yapay zekânın özellikle yaygın ve iyi bilinen konularda sağladığı bilgilerin çoğunun doğru, güvenilir olmasına karşılık tartışmalı veya az bilinen konularda verdiği bilgilerin doğruluğunu, güvenilirliğini sorgulamanın önemli olduğuna ilişkin ifadeleri (chat.openai.com, 19.04.2023) dikkat çekicidir. O hâlde bu noktada şu soruyu gündeme getirebiliriz: Peki yapay zekâ, bir şiiri yorumlarken yaygın kanaati mi esas alıyor? Yapay zekâ, bilgi sağladığında çoğunlukla yaygın ve kabul gören görüşleri temel aldığı, ancak yalnızca yaygın kanaatlere odaklanmak yerine, daha az yaygın ve alternatif görüşlere de dikkat çekmeye çalıştığını, farklı perspektifler sunarak daha kapsamlı, dengeli bir anlayış sağlamak için uğraş verdiğini ileri sürer. Bütün bunlara karşılık bazı durumlarda modelin yanlış veya eksik bilgiler içerebileceğine dair bir uyarıda bulunmayı da gerekli görür (chat.openai.com, 19.04.2023). Yapay zekânın bahsedilen açıklamalarına rağmen onun doğru ile yanlış olanı nasıl ayırt ettiği konusu hâlâ yeterince açık değildir. Örneğin eğer ki herhangi bir mevzuda internette yanlış bilgiler hâkimse ya da tekrarlanan eksik bilgiler mevcutsa söz konusu durumun farkına varmasının nasıl mümkün olabildiği hususunda yapay zekâ gerektiğinde açıklama yapmış değildir.

Yapay zekânın kaynağından yola çıkılarak sorgulanması gereken bir diğer unsur, onun şiir yorumlarken sadece kaynaklardaki bilgileri mi aktardığı yoksa kendisinin çıkarımlarda bulunup ayrıca yorumlar mı ileri sürdüğüdür. Yapay zekâ, şiir yorumlarken eğitim sürecinde öğrendiği bilgileri temel alıp aynı zamanda kendisinin çıkarımlarda bulunduğunu, yorumlar ileri sürdüğünü belirtir. Bu bağlamda söylediği şeyler, neler yapabildiğine dair içerdiği unsurlar açısından önemlidir:

“Eğitim veri kümemi çok sayıda şiir analizi ve yorumu içerdiğinden, bu bilgileri kullanarak şiirin dilini, temasını, sembolizmini ve yapısını inceleyebilirim. Bu süreçte, metni ve bağlamı analiz ederek kendi yorumlarımı ve içgörülerimi sunarım.” (chat.openai.com, 19.04.2023)

Alıntıda da görüldüğü gibi yapay zekâ, şiirleri yorumlarken metni ve onun dil kullanımını analiz ettiğine, şiir hakkında bilgilendirici ve içgörülü yorumlar sunabildiğine dair düşünceler ileri sürer. Yapay zekânın açıklaması, bizlere onun var olan yorumları aktarmanın yanı sıra kendisinin de özgün yorumlar ileri sürdüğünü ortaya koymaya yöneliktir ki bu durum uygulama aşamasında da gözlemlenebilmektedir. GPT-4’ün kendi modelinin şiir yorumu ile insanların şiir yorumlarındaki temel ayrım noktasında söyledikleri dikkat çekicidir. Yapay zekâ; duygu ve empati, kişisel deneyim, yaratıcılık, sosyal ve kültürel bağlam, iletişim ve anlatım gibi açılardan insanlara göre dezavantajlı olduğunu vurgular. Böylelikle yapay zekâ, yorumlarının belirli sınırlarla çerçevelenmiş olduğunu da bir ön kabulde dile getirmiş olur. Önceden “belirlenmiş kurallar”la yorum üretmek doğal olarak yorumların zenginliğini kısıtlayacaktır. Bu şekilde insanların yorumlarının, yapay zekâyâ göre özgün ve sınırları aşan bir mahiyete sahip olduğunu öne sürmek mümkündür. Bununla birlikte yapay zekâ, “benim şiir yorumlarım insanlarınkine göre daha sınırlı ve mekanik olabilir, ancak yine de şiirlerle ilgili önemli bilgiler ve analizler sunabilirler.” (chat.openai.com, 25.04.2023) diyerek kendi şiir yorumunun önemini altını çizer. Yapay zekânın bilhassa yorumlarının mekanik olduğunu söylemesi dikkat çekicidir. Bazılarına göre “Şiir en iyi halinde, insan bilincinin mükemmel biçimde incelikli bir ürünüdür” (Eagleton, 2011, s. 35). Böylesi bir düşünce temel alınrsa insanın düşünme çizgisini kopyalayan yapay zekânın henüz insan zihninin giriftliğine erişememesi, bizleri onun insan zihninin incelikli ürününü anlamlandırmada zorlanabileceği çıkarımına götürebilir. Diğer taraftan yapay zekânın şiir yorumunu dilbiliminin dil ve söz kavram çiftleri ile anlamlandırmak mümkündür. Bilindiği gibi langue (dil), bir dilin dizgesidir, buna karşılık parole (söz) ise dilin imkân tanıdığı söz edimleridir (Culler, 1985, s. 31). Şiir yorumunda mekanik bir özellik gösterebileceğini vurgulayan yapay zekânın yorumları dile getirme sürecinde sözden çok dile yakın bir özellik içerisinde olabileceği söylenebilir. Bir başka ifadeyle yapay zekânın şiir yorumunda mekanik bir dil hâkimdir. Hâlbuki özellikle Roland Barthes, Adorno, Genette veya de Man, edebiyat “üzerine yorum yapma faaliyeti sırasında” edebiyat üretirler (Eagleton, 2011, s. 3).

O hâlde burada bir başka sorunsalı öne çıkarmak gerekir. Acaba, yapay zekânın şiir yorumu, nitelik olarak sıradan bir okurun yorumuna mı yoksa edebiyat eleştirmeninin yorumuna mı yakındır? Yapay zekâ, edebiyat eleştirmeninin kendisine göre daha derin ve zengin yorumlarda bulunabileceğini, sıradan okurdan ise daha bilgi içerikli ve detaylı analizler yapabileceğini söyler. Ona göre kendisinin yorumu, sıradan bir okur ile edebiyat eleştirmeninin yorumu arasında değişebilir, ancak her iki yorumdan da farklı özelliklere sahiptir (chat.openai.com, 26.04.2023).

Yapay zekâ benzer sınırlılığı “Sana verilen bütün şiirleri yorumlayabilme kabiliyetine sahip misin?” sorusuna verdiği cevapta da ortaya koyar. O, bir AI olarak çok sayıda ve çeşitli dillerde yazılmış metinleri yorumlayabilme yeteneğine sahip olduğunu dile getirdikten sonra bazı özel ve karmaşık şiirlerin, duygu, sezgi ve insan deneyimine daha fazla dayandığı için zorlayıcı olabileceğini belirtir (chat.openai.com, 19.04.2023). Her ne kadar özel ve karmaşık şiirlerle kastedilen ürünler konusunda bir açıklık olmasa da yapay zekânın bahsedilen sınırlılığına burada dikkat çekmek gerekir.

Yapay Zekâyâ Göre Şiir Nedir, Nasıl Olmalıdır?

Şiirin niteliğini, ne’liğini anlama girişimlerinde çoğunlukla başlangıç noktası onun tanımını yapmaktır. “Şiir nedir?” sorusu bu bağlamda hem poetika oluşturmada hem de yorumlama ediminde vazgeçilmez bir önemdedir. Bununla birlikte hemen her tanım girişiminde tanım yapmanın sınırlılıklar içerdiği ve zorlukları barındırdığı bilhassa vurgulanır. Ancak söz konusu zorluk şiiri tanımlama çabasında katmerli bir hâle gelir. Melih Cevdet Anday, bahsedilen zorluğu, “Tanım akıl işidir. Şiirse akıl dışıdır.” (Aktaran Aksan, 2006, s. 8) diyerek açıklar. Kleber Haedens ise “Şiir tarif edilebilseydi yüz türlü değil, bir türlü şiir tarifi olurdu.” (Aktaran Aksan, 2006, s. 8) der. Dile getirilen zorluğa karşılık, kişiler poetik bilinçlerini açığa vuracak şekilde şiir tanımını ortaya koymaktadırlar. Örneğin Terry Eagleton, “elimizden gelenin en iyisi olabilir pekâlâ” diyerek “Bir şiir, sözel açıdan yaratıcı, satırların nerede biteceğine yayıncı veya kelime işlemcinin değil yazarın karar verdiği, kurmaca bir ahlâki ifadedir.” (Eagleton, 2011, s. 40) şeklinde şiiri tanımlar. Eagleton’ın alıntılanan tanımı, aslında bütün kitabı boyunca sorguladığı temel kavramları içermektedir. Yapay zekâ ise şiir tanımını şöyle yapmaktadır:

“Şiir, duygu, düşünce ve hayal gücünü ritim, uyak, sözcük seçimi ve anlam yaratma gibi estetik ve dil özellikleriyle ifade eden bir edebi türdür. Şiir, insan deneyimini ve yaşamın çeşitli yönlerini betimlemek ve yansıtmak için benzersiz ve yoğun bir dil kullanır. Şiirler, hem yazılı hem de sözlü olarak aktarılabilir ve farklı kültürlerde ve dönemlerde çeşitli biçimler, yapılar ve stillerde ortaya çıkmıştır. Şiirin güzelliği, okuyucu veya dinleyici etkilemek ve düşündürmek için kullanılan dilsel ve estetik özelliklerinden kaynaklanır.” (chat.openai.com, 27.04.2023)

Yukarıdaki şiir tanımında, benzersiz ve yoğun dil, değişen biçim, yapı ve stil ile birlikte okuyucuyu etkileme vasıflarının öne çıktığı görülmektedir. Nitekim John Williams da *Reading Poetry: A Contextual Introduction* adlı kitabında şiirin değişen özelliklerine karşılık onun şair ile okur arasında özel bir ilişki kurduğunu, sözcüklerin konunun olanaklarını genişletmeyi ve zenginleştirmeyi amaçlar şeklinde kullanıldığını belirtir (Williams, 1985, s. 10). Terry Eagleton ise şiirin öncelikle uyak, ölçü, ritim, imgelem, söyleyiş ya da sembolizm gibi unsurlara başvurmadığını ileri sürer (Eagleton, 2011, s. 40). Diğer yandan yapay zekâ şiir dili ile gündelik dil arasında belirgin farklar olduğuna yönelik görüşler ileri sürer. Ona göre şiir dili, gündelik dilin aksine daha sanatsal, duygusal ve sembolik bir yapıya sahiptir. Bunu ise sözcük seçimi, ahenk ve ritim, metafor ve simge, duygu ve anlam yoğunluğu, dilbilgisi ve sözdizimi boyutlarında gerçekleştirir (chat.openai.com, 29.04.2023). Burada dikkat çekici olan nokta, birçok konuda farklı görüşlere yer veren yapay zekânın, şiir dili ile düzyazı dili arasında sınırların ortadan kalktığı durumlara dikkat çekmemesidir. Şiir üzerine yazan birçok eleştirmen, şiir ile düzyazı arasındaki kırılma bariyere dikkat çekerler ve şiirin düzyazıda da görülebileceğini ileri sürerler (Williams, 1985, s. 9-10). Diğer taraftan iyi bir şiirin niteliğinin nasıl olması gerektiğine yönelik bir sorgulamada yapay zekâ, anlam, içerik, duygusal etki, imgeleme, görsellik, ritim, akış, dil kullanımı, yaratıcılık, özgünlük, biçim ve yapı gibi öğeleri ortak kabuller olarak sayar; sonrasında ise şöyle bir uyarıda bulunur: “Unutmayın ki, iyi bir şiirin ne olduğunu belirleyen faktörler kişisel beğenilere göre değişebilir ve zamanla evrilebilir. Önemli olan, şiirin okuyucuya anlam ve duygu katması ve onları etkilemesidir.” (chat.openai.com, 29.04.2023). Böylelikle Williams gibi yapay zekâ da son cümlesinde okurun şiir karşısındaki etkileşiminin altını çizer.

Şiir Nasıl Yorumlanmalıdır?

Şiirin nasıl yorumlanacağı konusundan önce şiirin yorumlanmasının doğru olup olmadığıyla ilgili yargılara değinmek yararlı olacaktır. Batı şiirinde Gérard de Nerval, “Benim [şiirlerim] açıklamaya gelmezler. Açıklandıklarında ise -eğer açıklama diye bir şey mümkünse- bütün büyülerini yitirirler.” (Aktaran Yavuz, 2010, s. 114) derken Ahmet Haşim mana aramak için “şiiri deşme”yi sesiyle bizleri etkileyen kuşu, eti için öldürmeye benzetir (2008, s. 67). Bazı şairler ve eleştirmenlerin, şiir yorumlamanın şiire zarar verdiği hakkındaki görüşleri GPT-3.5’e sorulduğunda, kesin bir cevapla karşılaşırız. GPT-3.5, şiir yorumlamanın şiire zarar verdiği fikrine katılmadığını söyledikten sonra şunları ekler: “Şiirin, her okurda farklı etkiler uyandırdığı ve her okurun şiiri farklı yorumlayabileceği bir tür olduğu düşünüldüğünde, şiir yorumlamak, şiirin anlamını daha da zenginleştirerek farklı bakış açılarını keşfetmemizi sağlar.” (chat.openai.com, 11.04.2023). Buna karşılık aynı soru GPT-4 sürümüne sorulduğunda şiir yorumlamanın şiire zarar verdiği kanaatinin yorumlamanın şiirin doğal güzellik ve duygu aktarımını gölgeleyebileceği veya sınırlandırabileceği endişesine dayandığını ifade eder. Ancak, yorumlama sürecinin

şiiirin anlamını, önemini derinleştiren ve zenginleştiren bir rolünün olduğunu da unutmamak gerektiğini vurgular.² Ona göre “İyi bir denge sağlanarak, şiir yorumlamak, okuyucuların şiirle daha güçlü bir bağ kurmalarına ve kendi deneyimleri üzerinden metni değerlendirmelerine yardımcı olabilir.” (chat.openai.com, 19.04.2023).

Yukarıda ele alınan sorunsalların yanı sıra bir şiirin nasıl yorumlanması gerektiği şairler ve eleştirmenlerce tartışılmıştır. Genel anlamda şiir yorumlamasının daha çok içerik analizi ile karıştırıldığı söylenebilir. Eagleton şiir yorumlama ediminde çoğu öğrencinin içerik analizi olarak bilinen “şeyi” ürettiğini belirtir. Ona göre öğrenciler şiire söylem olarak değil, dil olarak yaklaşmaktadırlar (Eagleton, 2011, s. 3). Yapay zekâ ise, bir şiir yorumlamaya nereden başlanması ve devam edilmesi gerektiği noktasında belirgin adımlar belirler. Ona göre, bir şiir yorumlanmaya başlanırken öncelikli olarak şiir dikkatli bir şekilde birkaç kez okunmalıdır. Böylelikle ilk izlenimler oluştuktan sonra sözcük seçimi ve dil kullanımı incelenmelidir. Dördüncü olarak şiirde kullanılan metaforlar, simgeler, imgeler ve diğer edebî öğeler incelenmelidir. Beşinci adımda, şiirin yapısı ve biçimi analiz edilmelidir. Diğer aşamada şiirin ana temaları ve mesajları belirlenmelidir. Yedincide şairin yaşamı, dönemi ve kültürel bağlamı gibi faktörler araştırılarak şiir daha iyi anlamlandırılmaya çalışılmalıdır. Son olarak bahsedilen tüm analizler ışığında şiirle ilgili kişisel yorum ve anlayış oluşturulmalıdır. Yapay zekânın ifade edilen noktaları belirledikten sonra şiir yorumlamaya dair uyarısı yorumlama sürecinin niteliğine bakışla ilgili önemli bir ipucu vermektedir: “Unutmayın ki şiir yorumlaması öznel bir süreçtir ve her okuyucunun deneyimi ve bakış açısı farklıdır. Bu nedenle, şiirle ilgili kendi düşüncelerinizi ve hislerinizi keşfetmek ve ifade etmek önemlidir.” (chat.openai.com, 19.04.2023). Yapay zekânın şiiri öznel bir süreç olarak yorumlamasının altı çizilmeli ve söz konusu olgu sorgulanmalıdır. Böylesi bir düşünce, “O zaman her okur kendi bakış açısını, deneyimini ve beklentisini istediği gibi şiire yansıtabilir mi?” sorusunu doğurur. Yapay zekâ, bu soruya olumlu cevap verir: “Evet, her okur, kendi bakış açısını, deneyimini ve beklentisini şiire yansıtabilir. Şiir yorumlamak öznel bir süreçtir ve her okuyucunun deneyimi ve arka planı farklı olduğu için, aynı şiir farklı okuyucular için farklı anlamlar taşıyabilir” (chat.openai.com, 19.04.2023). Genelde dengeli bir yorumda bulunma eğiliminde olan GPT-4’ün şiir yorumunu öznel bir sürece indirilmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte yapay zekâ, şiir ve öznellik arasında kurduğu böylesi bir doğrudan ilişkinin yanı sıra okuyucuların şiirin anlamını ve değerini daha iyi anlamak ve takdir etmek için, onun dil kullanımı, edebî öğeleri gibi temel özelliklerine dikkat etmeleri gerektiğini vurgular (chat.openai.com, 29.04.2023). Fakat yapay zekânın şiiri öznel bir süreç olarak değerlendirmesi, öznel deneyimin aşırı yoruma sebebiyet vermesi

² Bu noktada ChatGPT-4’ün ChatGPT-3.5’a göre kesin yargı vermekten kaçan bir tutum içinde olduğu vurgulanmalıdır.

sonucunu doğurup doğurmadığının sorgulanmasına neden olur. Yapay zekâ, öznel deneyimler ve aşırı yorumların, şiirin anlamının ve değerinin zenginleşmesine katkıda bulunmasına karşılık okuyucuların dikkatli ve eleştirel bir yaklaşım benimsemesinin ve şiirin bağlamını, özelliklerini dikkate alarak yorumlamasının önemli olduğunu söyler (chat.openai.com, 19.04.2023). Peki, şiir yorumlama nesnel bir süreç olabilir mi? Yapay zekâ, şiir yorumlamanın okuyucunun ve şairin deneyimlerine, kültürüne, duygularına ve fikirlerine dayandığı için genellikle öznel bir süreç olduğunu, nesnel bir süreç olarak düşünülmesi zor olsa da şiirin dil, anlam, ritim gibi teknik unsurları üzerinde çalışarak ve kültürel bağlamını dikkate alarak belirli ölçüde nesnellik sağlamanın mümkün olduğunu ileri sürer (chat.openai.com, 24.04.2023). Yapay zekâ, bir edebiyat eleştirmeninin veya edebiyat alanında uzmanlaşmış bir bilim insanının şiiri yorumlarken tamamen nesnel bir değerlendirme yapabilmesinin oldukça zor olduğunu vurgularken (chat.openai.com, 24.04.2023) onun şiir yorumlarken düşüncelerini nesnel bir zemine taşımak için, tarihsel, kültürel bağlamı dikkate alması, biçim ile yapıyı analiz etmesi, dilsel özelliklere dikkat etmesi, anlamı incelemesi, şairin yaşamı ve diğer eserleri ile ilişki kurması, karşılaştırmalı analiz yapması ve eleştirel yaklaşımları uygulamasının (kuram vb.) görüşlerinin nesnellliğini artıracığını dile getirir (chat.openai.com, 24.04.2023).

Şiir yorumlama sürecinde kuramların çıkış kaynakları çoğunlukla Berna Moran'ın *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* adlı kitabında da dikkati çektiği “[b]ir sanat olayında rol oynayan dört unsur” etrafında şekillenir. Bunlar; sanatçı (şair), eser, okur ve toplumdur (1994: 5). Umberto Eco ise *Yorum ve Aşırı Yorum* kitabında, yorumlama sürecinde yazarın niyeti (intentio auctoris), okurun niyeti (intentio lectoris) ve metnin niyeti (intentio operis) olmak üzere üç kavram merkezinde bir tartışma gerçekleştiğini ortaya koyar (Eco, 2003, s. 35). Bu bağlamda “Şiir yorumlarken ‘şair’, ‘şiir’, ‘okur’ veya ‘tarihsel ortam’ öğelerinden en çok şiiri mi göz önünde bulundurmalıyız?” sorusu yapay zekâyâ sorulduğunda o, şiir yorumlarında dengeli bir yaklaşım benimsemenin önemli olduğunu dile getirerek şiir, şair, okur ve tarihsel ortam gibi öğelerin göz önünde bulundurulması gerektiğini savunur (chat.openai.com, 19.04.2023). Bu çerçevede yapay zekâ, eklettik bir yöntem benimseyip benimsemediği konusunda ise şunları söyler:

“[E]klettik bir yöntem benimseyerek, şiirin zenginliğini ve karmaşıklığını ortaya çıkarmaya çalışırım. Bu yaklaşım, farklı kuramsal ve analitik yöntemlerin bir araya getirilmesiyle, şiirin anlamını, önemini ve güzelliğini daha iyi anlamamıza ve değerlendirmemize yardımcı olur.” (chat.openai.com, 20.04.2023).

Öte yandan yapay zekâyâ nesnel bir şiir yorumlama sürecinde edebiyat kuramlarının yeri sorulduğunda, alınan yanıt, edebiyat kuramlarının eleştirmenler ve bilim insanları için nesnel bir değerlendirme yapmada önemli bir araç olduğudur (chat.openai.com,

24.04.2023). Peki istenilen herhangi bir kuramı istediğimiz bir şiire uygulayabilir miyiz? Yapay zekâ, herhangi bir kuramla herhangi bir şiiri yorumlamak mümkün olsa da her kuramın her şiire eşit derecede uygun olmadığını hatırlatır. Ona göre şiirin teması, içeriği ve biçimi gibi faktörler, hangi kuramın daha uygun olduğunu belirlemektedir (chat.openai.com, 26.04.2023).

Yapay Zekâ Şiiri Nasıl Yorumluyor?

Yapay zekâya, “Modern Türk şiirinden seçtiğin herhangi bir şiiri, akademik bir makale formatında yorumlayabilir misin?” diye sorduğumuzda o, “Nazım Hikmet’in ‘Ben İçeri Düştükten Sonra’ Şiirinin İncelenmesi: İçerik, Biçim ve Sosyal Bağlam” başlığıyla bir konu seçmiştir. Öncelikle söylenmesi gereken şey, Nâzım Hikmet’in şiirinin “Ben İçeri Düştükten Sonra” değil, “Ben İçeri Düştüğümden Beri” olmasıdır (Nâzım Hikmet, 2008, s. 897-899). Diğer taraftan yapay zekânın yazdığı makalenin sınırlı bir özelliğe sahip olduğu söylenmelidir. Yapay zekâ, makaleyle ilgili şunları söyler: “Şiirin içeriği, biçimi ve sosyal bağlamı üzerine yapılan analizler Türk şiir tarihindeki önemine dair yeni bakış açıları sunmaktadır.” (chat.openai.com, 10.05.2023). Yapay zekâ böylesi iddialı bir sav öne sürmesine karşılık içerik, biçim ve sosyal bağlam açısından genel geçer ifadelerde bulunmaktadır. Bununla birlikte yapay zekâdan, yine modern Türk şiirinden seçtiği herhangi bir şiiri, akademik ve özgün bir makale formatında yorumlaması istendiğinde onun seçtiği başlık şu olur: “Edip Cansever’in ‘Tablet ve Dikilitaş’ Şiirinin İncelenmesi: Varoluşçuluk ve Kimlik Arayışı” (chat.openai.com, 10.05.2023). Yapay zekâ, hakikaten de Edip Cansever’in şiirlerinde önemli bir sorunsal olan varoluşçuluk üzerine bir makale yazdığını öne sürse de Edip Cansever’in “Tablet ve Dikilitaş” adlı bir şiirinin olmadığı görülür. Bu nedenle “Edip Cansever’in ‘Tablet ve Dikilitaş’ adlı bir şiirinin olduğuna emin misin?” diye sorduğumuzda “Özür dilerim, hatam oldu. Edip Cansever’in ‘Tablet ve Dikilitaş’ adlı bir şiiri bulunmamaktadır. Önceki yanıttımda yanlış bir bilgi verdim.” (chat.openai.com, 10.05.2023) diyerek “Edip Cansever’in ‘Kuşlar da Gitti’ Şiirinin İncelenmesi: Doğa ve İnsan İlişkisi” (chat.openai.com, 10.05.2023) başlıklı yeni bir konu belirler. Ancak Edip Cansever’in “Kuşlar da Gitti” adlı bir şiiri de bulunmamaktadır. Yapay zekâya ifade edilen sorun aktarıldığında “Özür dilerim, bir hata yapmışım.” (chat.openai.com, 10.05.2023) karşılığını verir. Bu bağlamda yapay zekânın şiir seçiminde hatalı davranabileceği ve bu yüzden onun verdiği bilgilerin sorgulanmasının gerekliliği özellikle akılda tutulmalıdır.

Yapay zekânın şiir yorumu becerisine dair sorgulanacak ilk unsur onun şiir yorumuyla birlikte şiirlerdeki metaforları fark edemediği ve onları nasıl yorumladığıdır. Kontrol nesnesi olarak kabul ettiğimiz *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları* kitabı dolayısıyla ilk olarak Yahya Kemal Beyatlı’nın “Geçmiş Yaz” (Beyatlı, 1985, s. 83) adlı şiirini yorumlamasını istediğimizde, yapay zekânın bahsettiği eklettik yöntemin yerine daha çok şiirde anlatılanlar üzerinden betimleyici ifadeler ağırlıklı

olmak üzere içeriksel tespitlerde bulunduğunu görürüz. Yapay zekânın yorumlarını dörtlükleri esas alarak gerçekleştirdiği söylenmelidir:

“Şiirin ilk dörtlüğünde, geçmiş yazın güzellikleri ve o yazı özel kılan anılar anlatılır. Bahçelerin hâlâ o yazın tatlı sesleriyle dolu olduğu belirtilir ve bu güzelliklerin, yaşamın renkleri ve coşkusuyla yaratıldığı vurgulanır.

İkinci dörtlükte, şair okuyucuyu doğanın güzellikleriyle baş başa bırakır ve körfezdeki dalgın suya bakarak geçmiş geceleri görmeye davet eder. Bu gecelerde mehtap, güller ve okuyucunun güzel yansımaları betimlenir. Şiirin son dizesinde, geçmiş yazın rüya gibi güzelliklerinin hala orada olduğu ve anıları canlandırmak için yeterli olduğu ifade edilir.

‘Geçmiş Yaz’ adlı şiirde, doğanın güzellikleri ve geçmişin tatlı anıları üzerinden nostaljik hava yaratılmıştır. Şiir, okuyucuda geçmişe dair güzelliklerin değerini hatırlatırken, yaşanmış anıların özlemi ve önemini de vurgular. Yahya Kemal Beyatlı, doğa ve mekân imgeleriyle zenginleştirdiği bu şiirde, geçmişi canlandırarak okuyucuyu duygusal bir yolculuğa çıkarır.” (chat.openai.com, 19.04.2023)

Alıntıda da görüldüğü gibi yapay zekâ, daha çok şiirin görünen olgularını aktarmaktadır. Ancak yapay zekâyâ şiiri açımlayacak daha belirgin bir soru sorulduğunda yorumlarının derinlik kazandığı görülür. Bu bağlamda “Yahya Kemal Beyatlı’nın ‘Geçmiş Yaz’ şiirindeki su metaforunun anlamı nedir?” diye sorulduğunda, şiirde suyun geçmiş güzellikleri ve anıları barındıran bir yüzey olduğu cevabı alınır. Yine aynı soruda su; geçmişin güzelliklerini ve anılarını yansıtan derin ve hüznü bir sembol; okuyucunun geçmişi canlandırmasına ve nostaljik bir duygusal yolculuğa çıkmasına olanak tanıyan bir unsur olarak değerlendirilmiştir (chat.openai.com, 19.04.2023). Yapay zekânın suya ilişkin bahsedilen ifadeleri *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları* adlı kitapta, suyun bellek metaforu olarak yorumlanmasıyla büyük benzerlik gösterir. Söz konusu kitapta, suyun o anda olanı yansıtmakla yetinmediği, geçmişi muhafaza etme özelliğine sahip olduğu ve bakmanın da hatırlamakla eşdeğerli olduğu iddia edilmiştir. Yapay zekâ da suyun geçmişin güzelliklerini ve anılarını yansıttığını söylemiş ama suyun bellek metaforu olduğuna değinmemiştir. Ancak yapay zekâyâ “Geçmiş Yaz’ şiirindeki suyun bellek metaforu olduğu düşünülebilir mi?” diye sorulduğunda “Evet.” cevabı alınmaktadır. Yapay zekâ, bu bağlamda suyun bellek metaforu oluşuna işaret eden açıklamalarda bulunur.

İkinci olarak yapay zekâyâ Edip Cansever’in “Masa da Masaymış ha” (2011, s. 52) adlı şiirinin yorumu sorulduğunda o, masanın hem somut hem soyut nesne ve kavramları üzerinde toplayan ve yaşamın karmaşıklığını, zenginliğini anlatan güçlü bir metafor olduğunu söyler (chat.openai.com, 19.04.2023). Aslında bu şekilde yapay zekâ, şiir yorumu üzerinden masa metaforunun anlamını da ortaya koymuş olur. Öte yandan *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları* adlı kitapta masanın bellek

metaforu olarak konumlandırıldığı düşünülürken iki yaklaşım arasında bir farklılığın olduğu gözlemlenir. Bununla birlikte yapay zekâyâ masanın belleğin metaforu olarak kullanıldığına dair bir önermede bulunulup bulunulamayacağına dair bir soru sorulduğunda o, olumlu bir cevap verir: “Şiirde, masanın üzerine yerleştirilen somut ve soyut öğeler, insanın yaşamındaki anıları, düşünceleri ve duyguları temsil eder. Bu nedenle, masa insanın yaşam deneyimlerini ve iç dünyasını biriktirdiği, belleği temsil eden bir yapı olarak görülebilir.” (chat.openai.com, 19.04.2023) der. Bu bağlamda, sorulan soru sonucunda iki yaklaşım arasında büyük bir benzerlik meydana gelir. Böylesi bir durum, doğru sorular sarf etmenin yapay zekâdan elde edilecek verimi büyük oranda artırdığını düşündürür. “Masa da Masaymış ha” adlı şiir merkezinde ikinci olarak imgeleri tespit etmesi istenildiğinde somut (anahtarlar, bakır kâse ve çiçekler, süt ve yumurta vb.) ve soyut (aklında olup bitenler, ne yapmak istiyordu hayatta, gökyüzü ve sonsuz vb.) imgeler başlığıyla bir ayrıma gider. *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları* adlı kitapta zihinsel ve şiirsel imgeler başlığıyla bir ayrıma gidilmiştir. Böylesi bir ayırım, çok farklı tanımlamalara ve sınıflandırmalara tabi tutulan imgeye dair yaklaşım farklılığından doğmaktadır.

Yapay zekâdan üçüncü olarak Behçet Necatigil’in “Karışık Tarife” (1975, s. 14-15) adlı şiiri yorumlaması istendiğinde onun hem metafor hem de imgede olduğu gibi şiirin yüzey anlamının ötesine nüfuz edebildiği görülmektedir. Yapay zekâ, bahsedilen şiir incelemesinde tren ve tren hareketleriyle kastedilenin hayat olduğunu ortaya koyar (chat.openai.com, 19.04.2023). Nitekim “Karışık Tarife” adlı şiirdeki tren alegorisinin anlamının ne olduğu konusunda yapay zekâ şunları söyler: “Behçet Necatigil’in ‘Karışık Tarife’ adlı şiirindeki tren alegorisi, hayatın karmaşıklığını, insanların yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları, belirsizlikleri ve sürekli hareket halinde oldukları gerçeğini temsil eder.” (chat.openai.com, 19.04.2023). Yapay zekânın tren ile hayat arasında kurduğu söz konusu ilişki *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*’nda tren yolculuğu ile hayat yolculuğu arasında varsayılan bağlantıyla örtüşmektedir. Diğer taraftan söz konusu kitapta ikinci bir alegorik düzlem olarak tren yolculuğunun okuma sürecine işaret ettiği iddiası (Tunç, 2022, s. 259) üzerinden dile getirilen “Behçet Necatigil’in ‘Karışık Tarife’ adlı şiirindeki trenin aynı zamanda şiirin alegorisi olduğu söylenebilir mi?” sorusuna yapay zekâ yine olumlu cevap verir: “Tren yolculuğunun şiir okuma sürecinin alegorisi olarak kullanılması, her okurun şiiri farklı şekillerde yorumlayabileceği ve kendi yaşamlarından çıkardığı anlamlarla bağlantı kurabileceği gerçeğine işaret eder. Tıpkı trenin farklı yönlerde hareket etmesi gibi, şiirin de farklı şekillerde okunarak, her okur için farklı anlamlar taşıyabileceği vurgulanır.” (chat.openai.com, 19.04.2023). “Masa da Masaymış ha” adlı şiirde olduğu gibi “Karışık Tarife” adlı şiirde de yapay zekânın sorulan soru merkezinde şiiri yorumlama çabası, onun her soruda aynı tutumu gösterip göstermediğine ilişkin bir sorgulama yapma gereğini doğurmaktadır. İfade edilen amaç kapsamında yapay zekâyâ sorulan “Karışık Tarife” şiirindeki trenin ölümün veya belleğin alegorisi olarak

yorumlanıp yorumlanmayacağı sorularına yine olumlu cevap alınmaktadır. Yapay zekâ, bahsedilen yorumu haklı çıkaracak gerekçeler öne sürerek bahsedilen kapsamda yorum faaliyeti gerçekleştirir. Hatta aşırı yorum şeklinde alımlanabilecek, “Behçet Necatigil’in ‘Karışık Tarife’ adlı şiirindeki tren, bir müzik çalgısının alegorisi olarak yorumlanabilir mi?” sorusuna, “Behçet Necatigil’in ‘Karışık Tarife’ adlı şiirindeki trenin bir müzik çalgısının alegorisi olarak yorumlanması, daha soyut ve yaratıcı bir yaklaşımdır.” (chat.openai.com, 19.04.2023) cevabını vermektedir. Ancak yapay zekâ; tren ile hayat, ölüm ve belleği ilişkilendirirken şiirde yer alan zorlukları ve belirsizlikleri ön plana çıkarırken onunla müzik çalgısı arasında bağlantı kurarken şiirde var olduğu söylenemeyecek uyumluluk ve güzel melodi unsurlarını esas alır. O hâlde yapay zekânın istenen düşünceye uygun yorum yapma tavrını benimsediği söylenebilir. Yine aynı özellik üzerinden yapay zekânın, şiiri öznel bir deneyim olarak algılamasıyla koşul olarak şiir yorumunda da esnek davrandığı ileri sürülebilir.

Yapay zekâyâ İsmet Özel’in *Erbain* adlı kitabının başlıksız ilk şiiri (2009, s. 7) sorulduğunda onu bilhassa varoluşsal ekseninde yorumlar. Şiirde kimlik arayışının varlığına da işaret eder. Yapay zekâyâ tartışılan şiiri hangi kavramla okumanın doğru olacağı sorulduğunda “iç çatışma” cevabı alınır (chat.openai.com, 19.04.2023). Bununla birlikte *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*’nda şiirde ironinin var olduğunun iddia edilmesi göz önüne alınarak “İsmet Özel’in bahsedilen şiirini ironi kavramıyla yorumlayabilir miyiz?” sorusu gündeme getirildiğinde “İsmet Özel’in bahsedilen başlıksız şiirini ironi kavramıyla yorumlamak mümkündür.” yanıtı alınır (chat.openai.com, 19.04.2023). Yapay zekânın sözel ironi bağlamında gerçekleştirdiği şiir yorumunu yeterince temellendirmediği söylenmelidir. Ona göre şair, yaşam ve şiir yazma arasındaki ilişkiyi ters bir bağlamda ele alarak okuyucunun konu üzerinde düşünmesini sağlar. Örneğin “Yaşamayı bileydim yazar mıydım hiç şiir? / Yaşamayabileydim yazar mıydım hiç şiir?” ifadelerinde yaşamak ve yaşamamak eylemleri arasında ironik bir çelişki yaratıldığı görüşündedir (chat.openai.com, 20.04.2023). *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*’nda ise şiir Sokrates ironisi çerçevesinde yorumlanmıştır. Buna göre şiirdeki özne, hiçliğin bilgisine sahip olarak alçakgönüllülüğü bir iddia aracı olarak ortaya koymuştur (Tunç, 2022, s. 49).

Yapay zekânın şiir yorumunda en eksik kaldığı noktalardan biri metinlerarası öğeleri bulma konusundadır. Metinlerarasılık kavramını yetkin bir şekilde açıklayan yapay zekâdan, Vural Bahadır Bayrıl’ın “Gül, Ey Saf Çelişki” (2000, s. 46-47) şiirindeki metinlerarası öğeleri bulması istendiğinde bahsedilen şiirde “doğrudan metinlerarası öğeler bulunmamaktadır.” (chat.openai.com, 21.04.2023) cevabını verir. Hâlbuki *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları* kitabında Bayrıl’ın şiirinde Rainer Maria Rilke, Mevlana ve Şihabeddin Sühreverdî’den doğrudan alıntı; Friedrich Nietzsche, Asaf Halet Çelebi ve Şeyh Galip’e ise anıştırma yapıldığı ortaya konmuştur (Tunç, 2022, s. 72-73). Yapay zekânın metinlerarası öğeleri tespit etme konusundaki

bahsedilen eksikliği Hilmi Yavuz'un "Çöl ve Ay" (2007, s. 308) şiirinde de devam eder. Yapay zekâ, Yavuz'un şiirindeki metinlerarası öğelerle ilgili, "Mısır", "Yemen", çöl, ay gibi çok genel sözcükler üzerinden bir yorum yapma çabasına girer. Örneğin, şiirde çöl ve ay imgelerinin kullanılmasını İslam edebiyatı ve özellikle tasavvuf geleneğiyle bağlantılandırır (chat.openai.com, 21.04.2023). Ancak *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları* adlı kitapta "şakk-ı kamer" ve "iki menzil arasında bir menzil" (el-Menziletu beyne'l-menzileteyn) ifadelerinin doğrudan metinlerarası öğeler olduğu ortaya konmaktadır (Tunç, 2022, s. 196-197). Bu bağlamda yapay zekâyâ, direkt olarak "İki menzil arasında bir menzil" ifadesinin metinlerarası anlamı olabilir mi?" diye sorduğumuzda, kitapta konu edinilen Mu'tezile'nin anlayışını değil, şairin aşk ve özel duygularını veya Doğu ile Batı kültürleri arasında geçiş ve etkileşimi temsil ettiği cevabını alırız (chat.openai.com, 21.04.2023). Öte yandan yapay zekânın özellikle şiirde yer alan "blue mo on" ifadesini anlamlandırma süreci dikkat çekicidir. Yapay zekâ, "Çöl ve Ay" şiirindeki metinlerarası unsurları ortaya koyma çabasında, "Blue mo on" ifadesiyle Batılı kültür ve müzikle bağlantı kurulduğunu iddia eder (chat.openai.com, 21.04.2023). Buna karşılık "Blue mo on" ifadesinin Batılı kültür ve müzikle bağlantısı nedir?" diye sorulduğunda, "Özür dilerim, önceki yanımda 'Blue mo on' ifadesi hakkında yanlış bir değerlendirme yapmış olabilirim.", "Ancak, ifadenin İngilizce bir yapıya sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Batılı kültürün bir parçası olarak değerlendirilebilir." (chat.openai.com, 21.04.2023) yanıtı alınmaktadır. Yine aynı bağlam üzerinde sorgulama yapıp "mo on" sözcüğünün ayrı yazılmasının anlamının ne olabileceğine dair bir yorumlamada bulunması istendiğinde yapay zekâ, daha önceki yanıtını şu şekilde düzenleme gereği duymaktadır: "Özür dilerim, önceki yanımda 'Blue mo on' ifadesinin analizinde bir hata yapmış olabilirim. Bu ifade, aslında 'Blue Moon' (Mavi Ay) olarak düşünülmelidir ve ayrı yazılması bir yazım hatası olabilir." (chat.openai.com, 21.04.2023). Elbette yapay zekânın, *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda olduğu gibi "mo on" sözcüğünü, şakk-ı kamer olayına gönderimde bulunarak ayın bölünmesinin dilsel alanda bir karşılık bulduğu şeklinde yorumlamaması (Tunç, 2022, s. 196-197) eksiklik olarak düşünülebilir. Ancak yapay zekânın yanıtlarını, diyalog sürecinde geliştirme gayretine girmesi olumlu bir durumdur.

Farklı sanatsal türlerdeki gönderimleri içinde barındıran Melih Cevdet Anday'ın "İkaros'un Ölümü" (1997, s. 61-62) adlı şiiri yapay zekâyâ yorumlatıldığında o, Anday'ın şiirinde "İkaros'un mitolojik hikâyesini kullanarak modern insanın yalnızlık, unutkanlık, hayal kırıklığı ve düş kırıklıklarının" ele aldığını dile getirir (chat.openai.com, 06.05.2023). Ancak şiirin bağlamıyla örtüşmeyecek şekilde söz konusu metinde "modern insanın geçmişte yaşadığı deneyimlerden ders çıkarmaması ve yaşamın hızı içinde önemli olayları unutma eğiliminde" oluşunun anlatıldığını ileri sürer. Öte yandan yapay zekâ, "İkaros'un Ölümü" başlıklı şiirdeki İkaros figürüne olumlu bakmaz ve "aşırı hırsın", "hayallerin bedelini ödüyor gibidir" der

(chat.openai.com, 06.05.2023). *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda "İkaros'un Ölümü" şiirinin söz konusu mitolojinin yanı sıra Pieter Bruegel'in "İkaros'un Düşüşü" adlı resmiyle birlikte değerlendirilmesi nedeniyle yapay zekâya, "Melih Cevdet Anday, 'İkaros'un Ölümü' adlı şiirini yazarken herhangi bir ressamın resminden etkilenmiş midir?" sorusu sorulduğunda o, şöyle cevap vermektedir: "Melih Cevdet Anday'ın 'İkaros'un Ölümü' adlı şiirinin yazılışında herhangi bir ressamın eserinden direkt olarak etkilendiğine dair somut bir bilgi yoktur. Ancak şiirin temelinde İkaros'un mitolojik hikayesi bulunmaktadır ve İkaros, sanat tarihinde sıklıkla resmedilmiştir. Bu nedenle, Anday'ın İkaros'un hikayesine duyduğu ilgi ve bu hikayenin güçlü görsel imgeleri sayesinde farklı ressamların eserlerinden dolayı olarak etkilenmiş olması mümkündür" (chat.openai.com, 06.05.2023). İfade edilen çerçevede yapay zekâ Pieter Bruegel'in "İkaros'un Düşüşü" adlı eserinin Anday'a ilham kaynağı olabileceğini vurgular. Bu bağlamda sorulan sorularla yapay zekânın şiire dair farklı anlamları, anlam ilişkilerini keşfetmesi ve keşfettirmesi sağlanabilmektedir.

Yapay zekâ, yine modern Türk şiirinin önemli eserlerinden biri olan Necip Fazıl Kısakürek'in "Kaldırımlar 1" (2009, s. 156-158) adlı şiirini "sembolizm kuramı" açısından değerlendirmenin doğru olacağını göz önünde bulundurarak söz konusu şiirde sokaklar ve karanlık gibi sembollerle şairin iç dünyasını ve yaşadığı duyguları anlattığını ileri sürer. Ona göre şiirdeki kaldırımlar ve sokaklar, "yalnızlık, hüznün ve iç çatışmaların sembolü olarak kullanılır." (chat.openai.com, 22.04.2023). Yapay zekânın bahsedilen açıklamaları *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda "Kaldırımlar 1" adlı şiirde duygusal ve ritimsel dönüşüm olduğu iddiasına karşılık bütüncül ve tek bir anlam ile yapıyı esas alır. Diğer taraftan kontrol nesnesi olan *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda şiirin dilbilimsel açıdan yorumlanması nedeniyle yapay zekâdan bu şekilde bir inceleme yapması istendiğinde o, sözcük seçimi ve anlam katmanları; metafor ve benzetmeler; tekrar ve vurgu; ses ve ritim düzlemlerini esas alarak beklenen faaliyeti gerçekleştirir. Yapay zekâdan bahis konusu şiirde dilbilimsel eleştiri açısından anlamlı olabilecek fiiller, isimler ve ikilemelerin işlevini sorgulaması istendiğinde daha derinlikli bir yorum yaptığı görülür. Yapay zekâ, "Kaldırımlar 1" şiirindeki fiillerin şairin içinde bulunduğu durumun devinimini ve sürekli değişimini yansıttığını; isimlerin karanlık bir atmosfer yaratmak için seçildiğini; ikilemelerin ise şairin yaşadığı duyguların ve deneyimlerin yoğunluğunu vurguladığını ileri sürer (chat.openai.com, 22.04.2023). *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda ise "Kaldırımlar 1" şiiri iki bölüme ayrılıp buradaki fiil ve sözcük sayısı ve kullanımı sorgulanmıştır. Örneğin ilk bölümde dokuz fiil soylu yükleme karşılık ikinci bölümde yirmi bir fiil soylu yüklem olduğu, fiil sayısındaki artışın şiirsel öznenin değişen psikolojisini de somutlandığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca yinelenen isimlerdeki tekrar edilen harflerin şairin

psikolojisini açığa çıkardığı, kullanılan kip ekinin bir arayışı cisimleştirdiği savlanmıştır (Tunç, 2022, s. 175-178).

Yapay zekâdan, Lâle Müldür'ün kapalı bir yapıya sahip “Bilinmedik Bir Dilde Erotik Bir Metin” (2020, s. 185) adlı şiirini yorumlaması istendiğinde onun bilhassa bahsedilen metindeki “dilini ve iletişimin sınırlarını sorgulayan, oyunbaz ve gizemli bir yapıya” işaret etmesi (chat.openai.com, 21.04.2023) dikkat çekicidir. Aynı şekilde şiirdeki bilinmeyen kelimelerin dilini ve anlamın göreliliği, belirsiz doğasına işaret ettiğini, iletişimin sınırlarını sorguladığını iddia etmesi önemlidir. Söyledikleri bağlamında şiirin hangi kuramla okunmasının doğru olacağı noktasında sorulan soruya, yapısalcılık, postyapısalcılık ve dekonstrüksiyon, göstergebilim (semiyotik) ve feminist edebiyat eleştirisi yanıtını verir (chat.openai.com, 21.04.2023). Şiiri postmodern edebiyat eleştirisi kapsamında değerlendirmesi istendiğinde yapay zekâ, bu bağlamda “dilini sorgulanması”, “alıntı ve göndermeler”, “karışık yapı ve biçim”, “ironi ve oyunbazlık” başlıklarını belirler (chat.openai.com, 21.04.2023). Ancak her ne kadar şiiri postmodern edebiyat bağlamında değerlendirme açısından doğru başlıkları seçse de başlıkların içeriğinin doldurulması noktasında başarılı değildir. Örneğin şiirin sonunda İngilizce yazılmış olan “in the summertime / you've got women in your mind” kısmının başka bir metinden ya da şarkıdan alınmış olabileceğini söylese de bu savla ilgili kesin bir yargıda bulunmaz. Yapay zekâ tarafından ileri sürülen düşünce, sadece bir ihtimaldir ve bu ihtimali kanıtlamak için bir dayanak sunulmamıştır. Yine yapay zekâ, şiirde kullanılan ironi ve oyunbazlığın ne olduğu konusunda da açıklayıcı bir fikir ileri sürmez. Öte yandan *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda ise Türkçe, İspanyolca, Portekizce, İbranice, Yunanca ve üretilmiş kelimelere, son bölümde İngilizce cümlelere dikkat çekilmiş ve bu durum glossolalia, şizofrenik dil, dilini ve öznenin parçalanması, büyük anlatıların yerle bir edilmesi düzlemlerinde yorumlanmıştır (Tunç, 2022, s. 274-279).

Son olarak yapay zekâyâ görsel bir şiir tasvir edilip ondan bunu yorumlaması beklenmiştir. Bu bağlamda yapay zekâ, Serkan Işın'ın barkod şeklinde bir görsele “Dünyanın En Güzel Dört Dizesi” (2009, s. 71) başlığını vermesi durumunu, “yaratıcı ve ilginç bir sanat eseri olarak” değerlendirir. Bu görüşünü ise, teknoloji ve sanatın bütünleşmesi, modern yaşamın eleştirisi, şiirin evrenselliği, geleneksel ve modern arasındaki köprü başlıklarıyla somutlamaya çalışır. Bütün bu başlıklarla, anılan şiir için “birkaç olası açıklama” sunduğunu dile getirir. Hakikaten de Serkan Işın'ın bahsedilen şiiri için teknoloji ve sanatın bütünleşmesinden, modern yaşamın eleştirisinden ve barkod gibi “herkesin anlayabileceği bir iletişim aracı” kullanılmasıyla şiirin evrenselliğinden söz edilebilse de geleneksel ve modern arasında köprü kurmasından bahsetmek olası değildir. Nitekim *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda Serkan Işın'ın tartışılan şiirinde hayattan kopuk lirik şiire karşı bir tutumla gündelik hayat pratiği içerisinde yer alan barkod malzemesini seçip onu bağlamından koparıp fragmana dönüştürdüğü öne sürülür (Tunç, 2022, s. 246).

Barkodun farklı bir senaryonun içerisine yerleştirilmesi yerleşik sanat anlayışının sorgulanması sonucunu doğurur ki bu da Serkan Işın'ın ürününün avangart anlayışla değerlendirilmesine sebebiyet vermektedir. Kitapta Işın'ın görsel şiiri, Marcel Duchamp'ın "Çeşme" eseriyle birlikte değerlendirme yoluna gidilir (Tunç, 2022, s. 246). Yapay zekâ ise, "Dünyanın En Güzel Dört Dizesi" başlıklı şiiri avangart kuram yerine postmodern edebiyatla değerlendirmenin doğru olacağını düşünür. Bu bağlamda yorumlama sürecinde çeşitlilik ve karmaşıklık, simülasyon ve gösterge, ironi ve alay, değişen kimlikler ve metinlerarasılık kavramlarını esas alır (chat.openai.com, 05.05.2023). Her iki yaklaşım arasındaki temel farklılıklardan biri *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda Işın'ın şiirinin farklı bir sanat dalındaki bir sanatçının avangart eseriyle ilişkilendirilerek yorumlanmasına karşılık yapay zekânın böylesi bir çabaya girmemesidir. Ancak yapay zekâya da Işın'ın tavrını farklı bir sanatçının sanatıyla karşılaştırarak incelemesi yönünde bir talep geldiğinde olumlu ve özgün bir karşılık almak mümkün olacaktır. Öncelikle "Serkan Işın'ın bahsedilen anlayışı hangi sanat anlayışıyla yakınlık gösterir?" diye sorulduğunda yapay zekâ tekrar postmodernizm cevabını verir. Bununla birlikte çok daha spesifik bir soru sorarak "Serkan Işın'ın bahsedilen tavrıyla sanat tarihinde bir sanatçının tavrı arasında koşutluk var mıdır?" dediğimizde yapay zekâ tam da *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*'nda olduğu gibi "Dünyanın En Güzel Dört Dizesi" ile Marcel Duchamp'ın "Fountain" (Çeşme) adlı eseri arasında bir koşutluk kurar: "İkisi de, sanatın ne olduğunu ve ne olabileceğini sorgulamakta, geleneksel sanat ve edebiyat anlayışlarını kırmakta ve yeni perspektifler sunmaktadır." (chat.openai.com, 07.05.2023). Yapay zekâ, böylelikle daha önce Işın'ın görsel şiirini bilhassa kapitalizm eleştirisi üzerinden yorumlamasına karşılık Duchamp'la koşutluk kurduktan sonra avangart sanat boyutuyla algılamış olur. Bu bağlamda yapay zekâya sorulacak soruların niteliği, yeni bakış açıları sunmasında büyük bir işleve sahiptir. Dolayısıyla doğru soru, doğru cevap için başat bir öneme sahiptir.

Sonuç

Makale boyunca gösterilmeye çalışıldığı gibi çok farklı alanlarda yepyeni imkânlar getirdiği düşünülen yapay zekânın şiir yorumlama konusunda da benzer bir açılım sunduğu ileri sürülebilir. Bununla birlikte yapay zekâ getirdiği heyecan verici açılımlar, sunduğu olanakların yanı sıra çeşitli sınırlılıklara, eksikliklere ve kusurlara da sahiptir. Bu bağlamda şu noktaların altını bilhassa çizebiliriz:

Öncelikle yapay zekâdan modern Türk şiirinden herhangi bir şiiri seçip onunla ilgili özgün bir makale yazması istendiğinde verimli bir sonuç alınmadığı vurgulanmalıdır. Yapay zekânın seçtiği şiiri özgün ve derinlikli yorumlar ileri sürmeden çok genel hatlarıyla ele alması eleştirilecek bir durumdur. Ancak bunun da ötesinden şair ve şiiri eşleştirmesinde yanlışlıklar yaptığı gözlemlenmiştir. Bir başka ifadeyle ele aldığı şaire

ait olmayan bir şiiri ona aitmiş gibi göstermektedir. Söz konusu nedenle kullanıcının her an tetikte olarak yapay zekânın verdiği bilgileri denetlemesi gerekmektedir.

Şiir yorumu sürecinde, şair/yazar, metin, okur veya toplum merkezli bir tutum yerine eklektik bir bakış sergileyeceğini ileri süren yapay zekânın şiir yorumlama sürecinde daha çok metindeki verilerden yola çıktığı ve metin odaklı bir yaklaşım geliştirdiği görülmektedir.

Şiir yorumlamasını öznel bir süreç olarak değerlendiren yapay zekâ, söz konusu alımlayışı çerçevesinde şiirleri değerlendirirken bazen yeterince somutlanmamış, gerekçelendirilmemiş öznel³ değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Bilhassa sorulan soruların, yapay zekânın verimli kullanımı konusunda belirleyici bir etki değerine sahip olduğu vurgulanmalıdır. Yapay zekâyâ, sorularla birlikte sunulan okuma önerileri, onda büyük oranda öneriyi doğrulamaya yönelik bir tavır gelişmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte metni gerçekten açmılayan, zenginleştiren bir sorgulama, yapay zekâda çok olumlu bir şekilde yankı bulur. Yapay zekâ böylesi bir sorgulamada, soran kişinin önermesine dayanaklar bulmaya çalışarak onun zihninde açılımlar sağlar. Dolayısıyla sorulan soruların niteliğinin, yapay zekâdan elde edilecek verim konusunda büyük bir belirleyici olduğu öne sürülebilir. Bir başka ifadeyle doğru soru, yeni bakış açıları sunarken yanlış soru, kullanıcıyı yanlış yola yönlendirecektir.

Yapay zekânın internetten sağladığı geniş bir bilgi tabanına bağlı olarak şiir yorumlama eylemini gerçekleştirmesi, her ne kadar olumlu bir durum gibi gözükse de kimi zaman yanlış veya tartışmalı yargılarda bulunmasına yol açmaktadır. O hâlde yapay zekâdan şiir yorumunda yararlanma durumunda dikkatli ve sorgulayıcı olmak gerekmektedir.

Yine yapay zekânın internet ortamından elde ettiği çok büyük veri tabanına karşılık yorumları ileri sürerken herhangi bir atıfta bulunmaması, kullanıcılar açısından özellikle bilimsel etik ve intihal bakımından önemli bir sakınca doğurmaktadır. Daha da ayrıntılı dile getirecek olursak kullanıcı/araştırmacının, yapay zekâdan bir şiiri yorumlamasını istediğinde onun yorumlarının daha önce başka biri tarafından söylenip söylenmediği konusunda bir bilgisi olamayacaktır. Bu nedenle kullanıcı/araştırmacının, yapay zekânın yorumladığı şiire dair daha önceki çalışmalarından muhtemel yararlanmalarını göz önünde bulundurması gerekecektir.

---

³ Öznellik; kişisel deneyim, duygusal tepki ve kişisel bakış açısı olarak algılanmaktadır. Bu düşünce kapsamında “öznel değerlendirme” ifadesiyle yapay zekâyâ kişisellik atfetme gibi bir amaç bulunmamaktadır. Buradaki öznel değerlendirme ifadesiyle gönderimde bulunulan anlam, yapay zekânın metindeki verileri işleyerek ileri sürdüğü düşünceleri yeterince somutlandırmaması, gerekçelendirmemesidir.

Yapay zekâ şiir yorumlama hususunda, kendi ifadesiyle sıradan okurla bilim uzmanı arasında üçüncü bir yol olarak konumlanmaktadır. Geniş bir bilgi ağına sahip olan yapay zekâ, gelişmiş metinsel algısıyla şiiri yorumlama konusunda sıradan bir okurdan çok daha niteliklidir. Ancak yapay zekâ, şiir yorumlama sürecinde çoğunlukla derinleştirilmemiş genel düşünceler öne sürmektedir. Böylesi bir durum, yapay zekânın düşüncelerinin kimi zaman yeterince somutlanmaması, havada kalması sonucunu doğurmaktadır. Benzer şekilde yapay zekânın daha çok metin odaklı bir yaklaşım benimsediği, istenilmediği müddetçe farklı metinlerle ilişki kuramadığı, özgün yorumlarda ve keşiflerde bulunmakta eksik kaldığı gözlemlenmektedir. Tam da bahsedilen nedenlerden ötürü yapay zekânın edebiyat alanında uzmanlaşmış bir bilim insanı derecesinde nitelikli yorumlar yapamadığı vurgulanmalıdır. Buna karşılık yapay zekâ, doğru sorularla birlikte kullanıcı/araştırmacının zihninde özgün düşünceler oluşturmada olumlu katkılar sağlayabilecektir.

Etik Kurul İzni	<i>Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.</i>
Çatışma Beyanı	<i>Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.</i>
Destek ve Teşekkür	<i>Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.</i>

Kaynaklar

- Ahmet Haşim (2008), *Bütün Şiirleri: Piyale/Göl Saatleri/Diğer Şiirleri*, Haz. İnci Enginün-Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları.
- Aksan, D. (2006), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınevi.
- Anday, M. C. (1997), *Seçme Şiirler*, Adam Yayınları.
- Bayrıl, V. B (2000), *Şer Cisimleri*, Can Yayınları.
- Beyatlı, Y. K. (1985), *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Cansever, E. (2011), *Sonrası Kalır I: Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları.
- Culler, J. (1985), *Saussure*, (Nihal Akbulut Çev.), Afa Yayınları.
- Eagleton, T. (2011), *Şiir Nasıl Okunur*, (Kaya Genç Çev.), Agora Kitaplığı.
- Eco, U. (2003), *Yorum ve Aşırı Yorum*, (Kemal Atakay Çev.), Can Yayınları.
- Harari, Y. N. (2017), *Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi*, (Poyzan Nur Taneli Çev.), Kolektif Kitap.
- <https://chat.openai.com/?model=gpt-4>.
- <https://www.ekonomist.com.tr>.
- Işın, S. (2009), *Dada Korkut*, Ebabil Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2009), *Çile*, Büyük Doğu Yayınları.
- Moran, B. (1994), *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi.
- Müldür, L. (2020), *Apokalips / Amonyak: Toplu Şiirler II (1990-2019)*, Yapı Kredi Yayınları.
- Nâzım Hikmet (2008), *Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (1975), *Kareler Aklar*, Bilgi Yayınevi.
- Özel, İ. (2009), *Erbain: Kırk Yılın Şiirleri*, Şule Yayınları.
- Tunç, G. (2022), *Kavramlar ve Kuramlarla Modern Türk Şiiri Okumaları*, Ötügen Neşriyat.
- Williams, J. (1985), *Reading Poetry: A Contextual Introduction*, Edward Arnold.
- Yavuz, H. (2007), *Büyü'sün, Yaz! (Toplu Şiirler 1969-2005)*, Yapı Kredi Yayınları.
- Yavuz, H. (2010), *Okuma Biçimleri: Varlığın ve Sanatın Dili*, Timaş Yayınları.